ចេតសិក ចិត្ត និងបរមត្ថសច្ចៈ

ចេតសិក

ឯកុប្បាទ និរោធាច ឯកាលម្ពណវត្ថុកា ចេតោយុត្តា ទ្វិបញ្ញាស ធម្មា ចេតសិកា មតា
ដែលហៅថា ចេតសិកគឺ ធម៌៥២ ដែលៈ
- កើតឡើងព្រមជាមួយនឹងចិត្ត
- រលត់ព្រមជាមួយនឹងចិត្ត
- មានអារម្មណ៍ដូចគ្នានឹងរបស់ចិត្ត
- មានឫសគល់ជាមួយនឹងចិត្ត ។

ចេតសិក៥០ (ចេតសិក៥២លើកលែងវេទនានិងសញ្ញាចេញ) ហៅថា សង្ខារ ។ តើចេតសិក៥២នោះមានអ្វីខ្លះ? សូមរាប់រៀបដូចតទៅ៖

សព្វចិត្តសាធារណា - ៧
សព្វចិត្តសាធារណៈ មាន៧គឺៈ

១- ផស្សោ (អារម្មណ៍ពាល់ត្រូវ),
២- វេទនា (ការសើយអារម្មណ៍),
៣- សញ្ញា (ការចាំ),
៤- ចេតនា (ការចង់),
៥- ឯកគ្គតា (អារម្មណ៍មូលតែមួយ),
៦- ជីវិតិន្ទ្រិយ (ឥន្ទ្រិយគឺការរស់),
៧- មនសិការោ (ការប្រុងប្រយ័ត្ន) ។

សព្វចិត្តសាធារណៈចេតសិកនេះ តែងកើតមានគ្រប់ចិត្ត ទាំងឡាយ ។

បកិណ្ណកា - ៦

បកិណ្ណកៈចេតសិកមាន៦គឺៈ

១- វិតក្កោ (ការឡើងកាន់អារម្មណ៍),

២- វិចារោ (ការពិចារណាអារម្មណ៍),

៣- អធិមោក្ខោ (ការចូលស៊ប់ក្នុងអារម្មណ៍),

៤- វិរិយៈ (ការព្យាយាមឲ្យសម្រេចផល),

៥- បីតិ (ការរំភើបនៃអារម្មណ៍),

៦- ឆន្ទៈ (ការពេញចិត្តនិងធ្វើ) ។

បកិណ្ណកៈចេតសិកនេះហៅថាចេតសិកពិសេសតែងមានលាយឡំជាមួយគ្នា នឹងសព្វសាធារណៈ ។ ចេតសិកទាំង១៣នេះហៅថា អញ្ញសមានា ចេតសិក ។

អកុសលា - ១៤

អកុសលចេតសិកមាន១៤គឺៈ

១- មោហោ (សេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅ),

២- អហិរិកៈ (ការមិនខ្មាស់បាប),

៣- អនោត្តប្បៈ (ការមិនខ្លាចបាប),

៤- ឧទ្ធច្ចៈ (ការរជ្រួលប្រូបស់),

៥- លោភោ (ការជំពាក់អារម្មណ៍ដោយកាម),

៦- ទិដ្ឋិ (ការយល់ខុស),

៧- មានោ(សេចក្ដីរឹងរុះ),

៨- ទោសោ (ការប្រទុសអារម្មណ៍ដោយស្អប់),

៩- ឥស្សា (ការប្រណែន),

១0- មច្ឆរិយៈ (សេចក្ដីកំណាញ់),

១១- កុក្កុច្ចៈ (ការស្ដាយ),

១២- ថីនៈ (ការខ្ជិលច្រអូស),

១៣- មិទ្ធៈ (ការខ្វះសមត្ថភាព),

១៤- វិចិកិច្ឆា (សេចក្តីសង្ស័យ) ។

ចេតសិក១៤នេះឈ្មោះថា អកុសលចេតសិក ។

សោភណសាធារណា - ១៩

សោភណសាធារណៈចេតសិកមាន១៩គឺៈ

១- សទ្ធា (ជំនឿទុកចិត្ត),

២- សតិ (សេចក្តីរលឹក),

៣- ហិរិ (ការខ្មាស់បាប),

៤- ឱត្តប្បៈ (ការខ្លាចបាប),

៥- អលោភោ (ការមិនជំពាក់អារម្មណ៍),

៦- អទោសោ (ការមិនប្រទុសអារម្មណ៍),

៧- តត្រមជ្ឈត្តតា (ភាពជាអព្យាក្រិត្យ),

៨- កាយបស្សទ្ធិ (សេចក្តីស្ងប់កាយ),

៩- ចិត្តបស្សទ្ធិ (សេចក្តីស្ងប់ ចិត្ត),

១០- កាយលហុតា (សេចក្តីស្រាលរហ័សកាយ),

១១- ចិត្តលហុតា (សេចក្តី ស្រាលរហ័សចិត្ត),

១២- កាយមុទុតា (សេចក្តីមិនរឹងតឹងកាយ),

១៣- ចិត្តមុទុតា (សេចក្តីមិនរឹងតឹងចិត្ត),

១៤- កាយកម្មញ្ញតា (ការប្រើបាននៃកាយ),

១៥- ចិត្តកម្មញ្ញតា (ការប្រើបាននៃចិត្ត),

១៦- កាយបាគុញ្ញតា (ការប៉ិនប្រសប់កាយ),

១៧- ចិត្តបាគុញ្ញតា (ការប៉ិនប្រសប់ចិត្ត),

១៨-កាយុជ្ជុកតា (ការត្រង់ចំនៃកាយ),

១៩- ចិត្តុជ្ជុកតា (ការត្រង់ ចំនៃចិត្ត) ។

ចេតសិក១៩នេះ មានឈ្មោះ ថា សោភ័ណ្ណចេតសិក(ល្អប្រពៃ) ។

វិរតិយោ - ៣

វិរតិចេតសិកមាន៣គឺ:

១- សម្មាវាចា (វាចាត្រូវ),

២- សម្មាកម្មន្តោ (ការងារត្រូវ),

៣- សម្មាអាជីវោ (ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ) ។

ចេតសិកទាំង៣នេះមានឈ្មោះថា វិរតិចេត សិក (ចេតសិកនៃការវៀរចាកវាចាខុស, អំពើដោយកាយខុសមានការសម្លាប់សត្វ- លួចទ្រព្យគេ- ប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាម និងការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតខុស) ។

អប្បមញ្ញា - ២

អប្បមញ្ញាចេតសិកមាន២គឺ:

១- ករុណា (សេចក្តីអាណិតអាសូរ),

២- មុទិតា (សេចក្តីត្រេកអរនឹងការបានចំរើនរបស់អ្នកដទៃ) ។

ចេតសិកទាំង២នេះ ហៅថាអប្បមញ្ញាចេតសិក ។

បញ្ញិន្ទ្រិយ - ១

បញ្ញាចេតសិកមាន១គឺ:

១- បញ្ញា (សេចក្តីយល់ដឹងដោយត្រឹមត្រូវ) ។

សោភ័ណ្ណសាធារណចេតសិក១៩, វិរតិចេតសិក៣, អប្បមញ្ញាចេតសិក២ និង បញ្ញិន្ទ្រិយចេតសិក១ ទាំងអស់២៥ចេតសិកនេះ ឈ្មោះថា សោភ័ណ្ណចេតសិក ទាំងអស់ ។

មេត្តា ស្ថិតនៅក្នុង អទោសោចេតសិកហើយ ឧបេក្ខា ក៏ស្ថិតនៅក្នុងតត្រមជ្ឈត្តតា ចេតសិករួចហើយ ទើបមិនលើកយកមករាប់បញ្ចូលក្នុងទីនេះ ។

សព្វសាធារណចេតសិក៧ កើតមាននៅគ្រប់ចិត្ត៨៩ ។ បកិណ្ណកចេតសិក៦ កើតឡើងតាមកាលៈទេសៈដែលគួរនឹងកើត ដូចជារូបាវចរចិត្តជាដើម ។ អកុសល ចេតសិក ១៤ កើតតែក្នុងអកុសលចិត្ត១២ ប៉ុណ្ណោះ ។

ចិត្ត៨៩ ឬ ចិត្ត១២១

កាមាវចរចិត្ត៥៤ + រូបាវចរចិត្ត១៥ + អរូបាវចរចិត្ត១២ + លោកុត្តរចិត្ត៨ = ៨៩

កាមាវចរចិត្ត

កាមាវចរចិត្ត៥៤ = អកុសលចិត្ត១២ + អហេតុកចិត្ត១៨ + សោភណៈចិត្ត២៤

- អកុសលចិត្ត១២ = លោភៈចិត្ត៨ + ទោសៈចិត្ត២ + មោហៈចិត្ត២
- អហេតុកចិត្ត១៨ = អកុសលវិបាកចិត្ត៧ + កុសលវិបាកចិត្ត៨ + កិរិយាចិត្ត៣
- សោភណៈចិត្ត២៤ = កុសលចិត្ត៨ + វិបាកចិត្ត៨ + កិរិយាចិត្ត៨

រូបាវចរចិត្ត

រូបាវចរចិត្ត១៥ (មហគ្គតៈឈាន) = កុសលចិត្ត៥ + វិបាកចិត្ត៥ + កិរិយាចិត្ត៥

អរូបាវចរចិត្ត

អរូបាវចរចិត្ត១២ = កុសលចិត្ត៤ + វិបាកចិត្ត៤ + កិរិយាចិត្ត៤

លោកុត្តរចិត្ត

លោកុត្តរចិត្ត៨ = មគ្គចិត្ត៤ + ផលចិត្ត៤

ចិត្តទាំងអស់ដែលរាប់រៀបខាងលើនេះ មានចំនួន៨៩ ។ ប៉ុន្តែបើរាប់តាមឈាន លោកុត្តចិត្តមានទាំងអស់៤០ (មិនមែនមានត្រឹមតែ៨ទេ) គឺថាលោកុត្តរឈានមាន៥ ហើយមគ្គចិត្ត៤ និងផលចិត្ត៤ គុណនឹងឈាន៥ ត្រូវជា មគ្គចិត្ត២០ និង ផលចិត្ត២០ ត្រូវជា៤០ ។

កាមាវចរចិត្ត៥៤ + រូបាវចរចិត្ត១៥ + អរូបាវចរចិត្ត១២ + លោកុត្តរចិត្ត៤០ = ចិត្ត១២១

ជាធម្មតា គេតែងរាប់ចិត្ត៨៩ សេចក្ដីនេះមិនមែនមានន័យថា បុគ្គលម្នាក់ ៗ មានចិត្ត៨៩នោះឡើយ ព្រោះចិត្តមិនកើតឡើងឯង ៗ នោះទេ យោគាវចរទាំងឡាយបណ្ដុះចិត្តមានរូបាវចរចិត្តជាដើម ឲ្យកើតឡើង តាមការបំពេញឈាន គឺសមាធិ និង វិបស្សនា កម្មដ្ឋាន ។ ហេតុដូច្នេះហើយ បានជាសមាធិនិងវិបស្សនា ជាវិធីសំខាន់បំផុត ក្នុងការបដិបត្តិព្រះធម៌ ។ បុគ្គលដែលធ្វើតែសីលនិងទាន គ្មានសមាធិ-វិបស្សនា មានត្រឹមតែ **កាមាវចរចិត្ត** ដែលឲ្យសត្វកើតក្នុងឋានមនុស្សនិងឋានសួគ៌ មិនអាចកើតក្នុងឋានរូប ព្រហ្ម, អរូបព្រហ្ម ឬសម្រេចព្រះនិព្វានបានឡើយ ។ **រូបាវចរចិត្ត** ឲ្យសត្វទៅកើតក្នុងឋានរូបព្រហ្ម **អរូបាវចរចិត្ត** ឲ្យសត្វទៅកើតក្នុងឋានអរូបព្រហ្ម ។ **លោកុត្តរចិត្ត** ជាចិត្តបរិសុទ្ធ រួចចាកអាសវៈកិលេសទាំងពួង ឥតមានសេសសល់ ។ ព្រះយោគាវចរដែលបានសម្រេចអរហត្តផលពេញបរិបូណ៌ មិនវិលត្រឡប់ កើតក្នុងភព៣ទៀតឡើយ ព្រះអង្គចូលទៅកាន់ព្រះនិព្វានដែលជាស្ថានបរមសុខ ។ ព្រះយោគាវចរដែលបានសម្រេចមគ្គចិត្ត - ផលចិត្ត តែមិនទាន់ដល់អរហត្តផល នឹង ទៅកើតក្នុងឋានព្រហ្ម មានវេហប្ផលព្រហ្មជាដើម ។

រីឯភពទាំង៣ ឬត្រៃភព គឺ កាមាវចរភព (កាមភព) ១, រូបាវចរភព (រូបភព) ១ និងអរូបាវចរភព (អរូបភព) ១ សូមលើកយកមកអធិប្បាយដោយខ្លី ៗ ដូចតទៅ៖

កាមាលោក

កាមាលោក មាន ១១ឋាន គឺ អបាយភូមិ៤, ឋានមនុស្ស១ និងឋានសួគ៌៦ ។

១- អបាយភូមិ៤ គឺ នរក១, តិរច្ឆាន១, ប្រេត១ និងអសុរកាយ១ ។ ជនដែលបានប្រព្រឹត្តនូវអកុសលកម្ម មានពៀរ៥យ៉ាងគឺៈ សម្លាប់សត្វ១ លួចទ្រព្យគេ១ ប្រព្រឹត្តខុស

ក្នុងកាម១ ភូតកុហក១ និងផឹកសុរានិងមេរ័យ្យ១ ជនទាំងនោះទៅកើតក្នុងភពនរក តិរច្ឆាន ប្រេត អសុរកាយ បើបានកើតជាមនុស្ស ក៏មនុស្សនោះរងទុក្ខវេទនាជាខ្លាំង ។

២- ឋានមនុស្ស គឺជនដែលវៀរចាកពៀរ៥យ៉ាងដូចពោលមកខាងលើ មកកើតក្នុងឋានមនុស្សដែលសុខនិងទុក្ខនៅលាយឡំគ្នា ។ សត្វដែលរួចផុតកម្មអំពីអបាយភូមិក៏អាចមកកើតក្នុងឋានមនុស្សដែរ ។ ទេវតាដែលអស់បុណ្យអំពីឋានសួគ៌ ក៏មកកើតក្នុងឋានមនុស្ស តែទេវតាអស់បុណ្យទាំងនោះមិនទទួលរងទុក្ខខ្លាំងដូចជនដែល ជាប់កម្មក្នុងពៀរ៥យ៉ាងនោះឡើយ ។ ព្រះពោធិសត្វក៏មកកើតជាមនុស្សមុននឹងបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ។ មនុស្សជាអ្នកមានឧប្បនិស្ស័យខ្ពង់ខ្ពស់ ព្រោះថាអាចកើតទាន់សាសនាព្រះពុទ្ធ ហើយប្រតិបត្តិធម៌ សីល- សមាធិ- បញ្ញា រហូតដល់សម្រេចព្រះនិព្វានបាន ។

៣- ឋានសួគ៌៦ជាន់ គឺ ៖

- **ចាតុម្មហារាជដិកៈ** ជាឋានរបស់មហារាជទាំង៤គឺ គន្ធព្វ (ទេវតារាំ ច្រៀង)១, យក្ខ១, នាគ១, គ្រុឌ១ ។ ទេវតាទាំងនេះមានអាយុកំរិត៥00 ឆ្នាំទិព្វ ។ ១ថ្ងៃ១យប់នៅឋានសួគ៌ស្មើនឹង៥0ឆ្នាំនៅឋានមនុស្ស ។ ៥00ឆ្នាំទិព្វស្មើនឹង ៩,000,000ឆ្នាំមនុស្ស ។
- **តាវតឹង្សៈ** ទេវតាឋានតាវតឹង្ស មានអាយុកំរិត ១,000ឆ្នាំទិព្វ ។
- **យាមៈ** ទេវតាឋានយាមៈ មានអាយុកំរិត ២,000 ឆ្នាំទិព្វ ។
- **តុសិតៈ** ទេវតាឋានតុសិត មានអាយុកំរិត៤,000 ឆ្នាំទិព្វ ។
- **និម្មានរតិ** ទេវតាឋាននិម្មានរតី មានអាយុកំរិត៨,000 ឆ្នាំទិព្វ ។
- **បរនិម្មិត្តវសវត្តិ** ទេវតាឋានបរនិម្មិត្តវសវត្តី ជាឋានខ្ពស់ជាងគេក្នុងកាមាសួគ៌ មានអាយុកំរិត ១៦,000 ឆ្នាំទិព្វ ។

ទេវតាដែលរក្សាមនុស្សលោក គឺពពួកគន្ធព្វទេវតាពីឋានចាតុម្មហារាជិកៈ ។ ជនដែលរក្សានូវសីលមិនឲ្យដាច់ បូជាចំពោះព្រះរតនត្រៃ ព្រះពុទ្ធ- ព្រះធម៌- ព្រះសង្ឃ ធ្វើទាន ភាវនា សំអាតចិត្ត គោរពមាតាបិតារបស់ខ្លួនលុះស្លាប់ទៅ នឹងទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ ខ្ពស់ទាបទៅតាមអំណាចនៃកុសលកម្មរៀងខ្លួន ។

ទេវតានៃឋានបរនិម្មិតវសវត្តី ជាព្រះអាទិទេព ដែលគ្រប់គ្រងលើអាទិទេពដទៃ ឯទៀត ។ ទេវតាទាំងឡាយតែងមានការគោរពចំពោះព្រះព្រហ្ម ដែលមានឋានៈនិងអំណាចខ្ពង់ខ្ពស់ជាង ។

រូបលោក

រូបលោក គឺឋានរបស់ព្រះព្រហ្មដែលមានរូប (ខ្លួន- ប្រាណ) ។ ជនដែលធ្វើនូវមហគ្គតៈឈាន គឺជាបានដល់នូវការសម្រេចឈានក្នុងការធ្វើកម្មដ្ឋានណាមួយក្នុងកម្មដ្ឋាន៣៦ មានកសិណ១០, អសុភ១០, អនុស្សតិ១០, ព្រហ្មវិហារ៤, សញ្ញា១, វវដ្ឋាន១ ជននោះក្រោយពេលអស់អាយុអំពីលោកនេះទៅ នឹងទៅកើតក្នុងឋានរូបព្រហ្ម ដែលរាប់រៀបតាមឈានដូចតទៅ៖

បឋមជ្ឈានភូមិ (ឈានទី១)

- ព្រហ្មបរិសជ្ជា អាយុព្រហ្មមានកំរិត១ភាគ៣នៃអសង្ខេយ្យកប្ប ។
- ព្រហ្មបុរោហិតៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិតកន្លះនៃអសង្ខេយ្យកប្ប ។
- មហាព្រហ្មា អាយុព្រហ្មមានកំរិត១អសង្ខេយ្យកប្ប ។

(រយៈពេលចាប់តាំងពីមនុស្សអាយុបានតែត្រឹម១០ឆ្នាំស្លាប់ ដល់ពេលមនុស្សមានអាយុវែងមិនកំណត់ រហូតដល់មនុស្សអាយុបានតែត្រឹម១០ឆ្នាំស្លាប់វិញ ១ជុំនេះហៅថា ១អន្តរកប្ប ។ ២០អន្តរកប្បស្មើនឹង១អសង្ខេយ្យកប្ប ។ ៤អសង្ខេយ្យកប្បស្មើនឹង១មហាកប្ប)

ទុតិយជ្ឈានភូមិ (ឈានទី២)

- បរិត្តាភា អាយុព្រហ្មមានកំរិត២មហាកប្ប ។
- អប្បមាណាភា អាយុព្រហ្មមានកំរិត៤មហាកប្ប ។
- អាភស្សរា អាយុព្រហ្មមានកំរិត៨មហាកប្ប ។

តតិយជ្ឈានភូមិ (ឈានទី៣)

- បរិត្តាសុភៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត១៦មហាកប្ប ។
- អប្បមាណសុភៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៣២មហាកប្ប ។

- សុភកិណ្ហៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៦៤មហាកប្ប ។

ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ និងបញ្ចមជ្ឈានភូមិ ហៅ សុទ្ធាវាស (ឈានទី៤ ទី៥)

- វេហប្ផលៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៥០០មហាកប្ប ។
- អសញ្ញសត្តៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៥០០មហាកប្ប ។
- អវិហា អាយុព្រហ្មមានកំរិត១,០០០មហាកប្ប ។
- អតប្បា អាយុព្រហ្មមានកំរិត២,០០០មហាកប្ប ។
- សុទស្សា អាយុព្រហ្មមានកំរិត៤,០០០មហាកប្ប ។
- សុទស្សី អាយុព្រហ្មមានកំរិត៨,០០០មហាកប្ប ។
- អកណិដ្ឋា អាយុព្រហ្មមានកំរិត១៦,០០០មហាកប្ប ។

ព្រះសោតាបន្ន និងព្រះសកទាគាមិ ដែលសម្រេចឈានទី៥ ទៅកើតក្នុងឋានវេហប្ផលព្រហ្ម ។ ព្រះអនាគាមិ និង ព្រះអរហន្ត កើតក្នុងសទ្ធាវាសព្រហ្មនេះរហូត ដល់បានសម្រេចអរហត្តផលពេញបរិបូណ៌ ហើយក៏ចូលទៅកាន់បរិនិព្វានទៅ ។

អរូបលោក

អរូបលោក ជាឋានរបស់ព្រះព្រហ្មឥតរូប គឺឋាមានតែចិត្ត មិនមានខ្លួន ប្រាណទ្បើយ ។ អរូបលោកនេះជាឋានខ្ពស់ជាងគេបំផុត មាន៤ថ្នាក់គឺៈ

- អាកាសានញ្ចាយតនៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត២០,០០០មហាកប្ប ។
- វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៤០,០០០មហាកប្ប ។
- អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៦០,០០០មហាកប្ប ។
- នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ អាយុព្រហ្មមានកំរិត៨៤,០០០មហាកប្ប ។

ព្រះយោគាវចរដែលចំរើន **អារុប្បជ្ឈាន៤** ទៅកើតក្នុងអរូបលោកនេះ រហូតដល់បានសម្រេចអរហត្តផលក៏បរិនិព្វានទៅ ។ អរុប្បជ្ឈាន៤នោះគឺៈ

១- អាកាសានញ្ចាយតនៈ យកអាកាសក្នុងបដិភាគនិម្មិតដែលកើតពី កសិណ ជាអារម្មណ៍ ។

២- វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ ស្រាវយកអរូបវិញ្ញាណទី១ ដែលផ្សាយទៅមិនមានទីបំផុត ជាអារម្មណ៍ ។

៣- អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ កំណត់យកអរូបវិញ្ញាណទី២ ដែលផ្សាយទៅមិនមានកង្វល់តិចតួចមកជាអារម្មណ៍ ។

៤- នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ កំណត់យកសេចក្តីល្អិត របស់អរូប វិញ្ញាណទី៣ ដែលមានស្ទើរតែនឹងមិនមាន មកជាអារម្មណ៍ ។

ព្រះអរហន្តដែលមិនទាន់សម្រេចអរហត្តផលពេញបរិបូណ៌ ហើយបានចំរើនអរុប្បជ្ឈាន ទៅកើតក្នុងអរូបលោកនេះ លុះដល់សម្រេចអរហត្តផលពេញបរិបូណ៌ ហើយក៏បរិនិព្វានទៅ ។

បរិនិព្វាន មានន័យថា ស្លាប់ទៅលែងកើតទៀតក្រោយដែលបានសម្រេចអរហត្តផលពេញបរិបូណ៌ហើយ ។ សូមកុំច្រឡំ បរិនិព្វាន នឹង និព្វាន ។

និព្វាន

ព្រះនិព្វានជា លោកុត្តរធម៌ (បេញផុតត្រៃលោក) ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់ត្រាស់ហៅថានិព្វាននោះ ព្រោះបេញចាកតណ្ហាដែលជាគ្រឿងដោតក្រង ។

ព្រះនិព្វានមាន២យ៉ាងគឺៈ

១- សឧបាទិសេសនិព្វាន រលត់តែកិលេស តែបញ្ចក្ខន្ធនៅមិនទាន់អស់ ។

២- អនុបាទិសេសនិព្វាន រលត់កិលេសផង រលត់ទាំងបញ្ចក្ខន្ធផង ។

លោកុត្តរចិត្ត កើតឡើងដោយការចំរើននូវវិបស្សនា គឺការបណ្តុះបញ្ញា ។ មុននឹងចំរើនវិបស្សនាបាន ព្រះយោកាវចរត្រូវតែចំរើនសមាធិ មានអនាបនស្សតិជាដើមឲ្យបានបរិបូណ៌សិន គឺថាត្រូវបាននូវបឋមជ្ឈាន ឬឈានខ្ពស់ជាងនេះ ជាមុនទើបចាប់ផ្តើមចំរើនវិបស្សនាជាក្រោយ ។

ឯវិបស្សនានោះមាន៧ ហៅថា អនុបស្សនា៧ គឺ

១- អនិច្ចានុបស្សនា,

២- ទុក្ខានុបស្សនា,

៣- អនត្តានុបស្សនា,

៤- និព្វិទានុបស្សនា,

៥- វិរាគានុបស្សនា,

៦- និរោធានុបស្សនា,

៧- បដិនិស្សគ្គានុបស្សនា ។

លោកុត្តរចិត្ត ឬ លោកុត្តរញាណ មាន៨គឺ **មគ្គញាណ៤** និង **ផលញាណ៤** កើតឡើងដោយសារការចំរើននូវអនុបស្សនា៧ខាងលើនេះ ។ **មគ្គញាណ- ផលញាណ** មាន៤ថ្នាក់ពីទាបទៅខ្ពស់ដូចតទៅ៖

មគ្គញាណ៤

១- សោតាបត្តិមគ្គញាណ ញាណសម្បយុត្តដោយមគ្គ គឺកិរិយាស្វែងរកព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដល់ហើយក្នុងដើមនៃធម៌ ដូចជាខ្សែឈ្មោះថាសោតៈ ។

២- សកទាគាមិមគ្គញាណ ញាណសម្បយុត្តដោយមគ្គ គឺកិរិយាស្វែងរកព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដែលមកកាន់មនុស្សលោកនេះ អស់វារៈម្តងទៀត ដោយអំណាចនៃបដិសន្ធិ ។

៣- **អនាគាមិមគ្គញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយមគ្គ គឺកិរិយាស្វែងរកព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដែលមិនមកកាន់កាមធាតុ ឲ្យដ៏ខាងក្រោមដោយអំណាចបដិសន្ធិឡើយ ។
៤- **អរហត្តមគ្គញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយមគ្គ គឺកិរិយាស្វែងរកព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដែលមានកិរិយាធ្វើនូវបាបកម្ម ក្នុងទីស្ងាត់មិនមាន ។

ផលញាណ៤

១- **សោតាបត្តិផលញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយផល គឺកិរិយាសម្រេចនូវ ព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដល់ហើយក្នុងដើមនៃធម៌ ដូចជាខ្សែឈ្មោះថា សោតៈ ។
២- **សកទាគាមិផលញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយផល គឺកិរិយាសម្រេចនូវព្រះនិព្វាន នៃបុគ្គលដែលមកកាន់មនុស្សលោកនេះ អស់វារៈម្តងដោយអំណាចនៃបដិសន្ធិ ។
៣- **អនាគាមិផលញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយផល គឺកិរិយាសម្រេចនូវ ព្រះ និព្វាន នៃបុគ្គល ដែលមិនមកកាន់កាមធាតុ ឲ្យដ៏ខាងក្រោមដោយអំណាចបដិសន្ធិ ឡើយ ។
៤- **អរហត្តផលញាណ** ញាណសម្បយុត្តដោយផល គឺកិរិយាសម្រេចនូវព្រះ និព្វាននៃបុគ្គលដែលមានកិរិយាធ្វើនូវបាបកម្ម ក្នុងទីស្ងាត់មិនមាន ។

សេចក្តីដូចបានអធិប្បាយមកខាងលើ គ្រាន់តែជាសេចក្តីពន្យល់ខ្លី ៗ ដើម្បី បង្ហាញថា តើបុគ្គលប្រតិបត្តិធម៌អ្វី នឹងទៅកើតក្នុងភពណា ហើយថាតើបុគ្គលប្រតិបត្តិធម៌អ្វីដើម្បីឲ្យបានរួចចាកផុតអំពីការកើតស្លាប់ ៗ ក្នុងភព៣ សម្រេចមគ្គនិងផលទៅកាន់ទីឧត្តមឋានគឺ ព្រះនិព្វាន ដែលជាឋានបរមសុខ ។ អ្នកប្រតិបត្តិធម៌ ប្រៀបដូចជា អ្នកអុំទូកបញ្ច្រាសទឹកហូរ តែកាលណាបន្ធូរដៃ ទូកមុខជានឹងរសាត់ថយក្រោយជាមិនខាន ។ ជនណាឃើញដោយបញ្ញាចក្ខុ នូវហេតុដែលនាំឲ្យកើតទុក្ខ ឃើញនូវផ្លូវដែលនាំទៅកាន់ការរំលត់ទុក្ខ ហើយរលាស់ខ្លួនចេញអំពីទុក្ខ ជននោះជាអ្នកឈ្នះនូវកម្លាំង ទឹកហូរបាន ។ បុគ្គលត្រូវតែខំស្វែងរកធម៌ ព្រោះធម៌ពិតគេរកឃើញដោយកម្រ ។ ធម៌ពិតដែលគេរកឃើញដោយកម្រនោះគឺ **សីល- សមាធិ- បញ្ញា** ។ សីល- សមាធិ- បញ្ញា នោះគឺ សេចក្តីបរិសុទ្ធ៧យ៉ាង ហៅថា

វិសុទ្ធិ៧នោះឯង ។ រីឯវិសុទ្ធិ៧នោះបែកជាពីរគឺធម៌ជាឫសគល់ (សីលវិសុទ្ធិ១និងចិត្តវិសុទ្ធិ១) និងធម៌ជាតួវិបស្សនា (ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ១, កង្ខា វិតរណវិសុទ្ធិ១, មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១, បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១ និងញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១) ។ សីលវិសុទ្ធិ ជាសីល ។ ចិត្តវិសុទ្ធិ ជាសមាធិ ។ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ១, កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ១, មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១, បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១ និងញាណទស្សនវិសុទ្ធិ១ ទាំង៥នេះជាបញ្ញា ។

១- **សីលវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃសីល ។

២- **ចិត្តវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃចិត្ត (សមាធិចិត្ត) ។

៣- **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃការឃើញ ។

៤- **កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃការយល់ឃើញច្បាស់កន្លង សេចក្ដីសង្ស័យបាន ។

៥- **មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃដឹងពិត ស្គាល់ពិតថានេះជាផ្លូវនេះមិនមែនជាផ្លូវ ។

៦- **បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃការដឹងច្បាស់ឃើញច្បាស់នូវផ្លូវប្រតិបត្តិ ដែលជាហេតុឲ្យអរិយមគ្គកើតឡើង ។

៧- **ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ** សេចក្ដីបរិសុទ្ធនៃការឃើញនូវករណីយកិច្ច ដែលជាចំណែកនៃលោកុត្តរៈ គឺឃើញក្នុងមគ្គ៤ដោយជាក់ច្បាស់តាមលក្ខណៈនិងសភាវៈ មិន វង្វេងទៅតាមសម្មុតិលោកវោហារថា ជាសត្វជាបុគ្គល យើង- គេ ឡើយ ដែលជាតួទិដ្ឋិវិសុទ្ធិទាំងជាហេតុនិងជាបច្ច័យកន្លងកង្ខាក្នុងកាលទាំង៣បេញបាន គឺមិនសង្ស័យថាយើងច្យុតមកពីទីណា ? យើងជាអ្វី ? យើងនឹងទៅកើតក្នុងទីណា ? ទេវបុត្តទេវតាមានឬមិនមាន ? ដែលជាតួកង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ ។

សង្ខារទាំងឡាយជារបស់មិនទៀង ។ របស់ឯណាមិនទៀង តែកើតឡើងហើយរលត់បាត់បង់ទៅវិញ របស់នោះជាទុក្ខពិត ។ បើរបស់ណាជាទុក្ខ របស់នោះជាអនត្តាមិនគួរ

បើនឹងប្រកៀកប្រកាន់ថាជារបស់ខ្លួន ដោយអំណាចតណ្ហា ឧបាទាន មានះ និងទិដ្ឋិ (យល់ខុស) ឡើយ ។

សម្មតិសច្ចៈ និង បរមត្ថសច្ចៈ

ក្នុងព្រះអភិធម្មសង្ខេប មានការពន្យល់ថា សច្ចៈ ឬសេចក្តីពិតមាន២គឺៈ

១- សម្មតិសច្ចៈ

សម្មតិសច្ចៈ មានន័យថា សេចក្តីពិតដែលមនុស្សជាទូទៅសម្គាល់ ទៅតាមការ មើលឃើញ តាមរូបរាង ពណ៌សម្បុរខាងក្រៅ មិនគិតដល់វត្ថុជាតុខាងក្នុង ឬធម្មជាតិដើមឡើយ ។ ផ្ទះ, រទេះ, គោ, ក្របី, ពូម៉ៅ, តាមួន, ព្រះអាទិត្យ, ព្រះចន្ទ ។ ល ។ ជា សម្មតិសច្ចៈ គឺរូបរាងដូច្នេះ ពណ៌ដូច្នេះ ទំហំយ៉ាងនេះ គេសម្គាល់ថាជារបស់នេះ ជា សត្វនេះ ជាមនុស្សនេះ ។ ដើម្បីបំណាំវត្ថុ សត្វ មនុស្ស គេក៏ដាក់ឈ្មោះឲ្យដើម្បីហៅ កុំឲ្យច្រឡូកច្រឡំគ្នា ។ ការតែងតាំងនាមនេះហៅថា **បញ្ញត្តិ** ។

២- បរមត្ថសច្ចៈ

បរមត្ថសច្ចៈ មានន័យថា សេចក្តីពិតតាមធម្មជាតិខាងក្នុង ដែលស្ថិតនៅក្នុង ភាពកំបាំង មិនអាចមើលឃើញដោយងាយ ជាសេចក្តីពិតដែលមិនផ្លាស់ប្តូរដូចជា បរមត្ថសច្ចៈរបស់ផ្ទះនិងរទេះនៅតែជា ឈើ ដដែល គឺជាធម្មជាតិពិត ៗ របស់វា មិនប្តូរ ទៅតាមសភាពខាងក្រៅឡើយ ។

បញ្ញត្តិ និង បរមត្ថ

អ្វីទាំងឡាយទោះបីជាសម្មុតិក្តី ឬជាបរមត្ថក្តី តែងមានឈ្មោះសម្រាប់ហៅដែលហៅថា **បញ្ញត្តិ** នោះឯង ។ ធម្មជាតិ ដែលបញ្ញត្តិ ធ្វើការតែងតាំងនាមទៅឲ្យ គឺៈ

១- វត្ថុ គឺរបស់ផ្សេង ៗ ដូចជា ផ្ទះ, កុដិ, វិហារ, សាលា, មេឃ, ផ្កាយ ជាដើម ។

២- សត្វ គឺអ្វី ៗ ដែលមានជីវិតជាប់ជំពាក់ក្នុងបំណងដូចជា គោ, ក្របី, ជ្រូក, ពូសុខ , យាយសៅ ជាដើម ។

៣- សង្ខារ មាន២គឺ ឧបាទិន្នកសង្ខារ១ និង អនុបាទិន្នកសង្ខារ១ ។ ឧបាទិន្នកសង្ខារ គឺសង្ខារដែលមានវិញ្ញាណគ្រប់គ្រង មានពាក្យថាបុគ្គល មនុស្ស ទេវតា ព្រហ្ម ជាដើម ។ ឯអនុបាទិន្នកសង្ខារ គឺសង្ខារដែលគ្មានវិញ្ញាណគ្រប់គ្រង មានពាក្យថា ដើមដូង, ដើមបេក, ដើមត្នោត, ឈូក, ស្មៅជាដើម ។

បរមត្ថធម៌ មានសេចក្ដីដ៏ល្អិតក្រៃលែង ដូចជា រូប, នាម, ខន្ធ, អាយតនៈ,ធាតុ, ឥន្ទ្រិយ ។ ល ។ ដែលជាអារម្មណ៍របស់វិបស្សនា ។ បញ្ញត្តិធម៌ ដែលជាឈ្មោះ មិនមែនជាអារម្មណ៍របស់វិបស្សនាទេ ។

នាម និង រូប

នាម ជាធម្មជាតិឱនទៅកាន់អារម្មណ៍ មានកិរិយាឱនទៅកាន់អារម្មណ៍ជា លក្ខណៈ បានដល់អរូបក្ខន្ធ៤ ។

អរូបក្ខន្ធ មានន័យថា ក្រុមអរូប៤យ៉ាងគឺៈ វេទនាខន្ធ១, សញ្ញាខន្ធ១, សង្ខារ ក្ខន្ធ១ និង វិញ្ញាណក្ខន្ធ១ ។

វេទនាខន្ធៈ ក្រុមសោយអារម្មណ៍ បានដល់វេទនាដែលកើតជាមួយចិត្ត ៨៩ ឬ១២១ដួង ។

សញ្ញាខន្ធៈ ក្រុមចាំអារម្មណ៍ បានដល់សញ្ញាដែលកើតឡើងជាមួយចិត្ត ៨៩ ឬ១២១ដួង ។

សង្ខារក្ខន្ធៈ ក្រុមតាក់តែងនូវអារម្មណ៍ បានដល់ចេតសិក៥០ គឺចេតសិក ទាំង៥២ ដកយកវេទនាចេតសិក១និងសញ្ញាចេសិក១ចេញ នៅសល់៥០ ។

វិញ្ញាណក្ខន្ធៈ ក្រុមដឹងច្បាស់នូវអារម្មណ៍ បានដល់ចិត្ត៨៩ ឬ១២១ដួង ។

វេទនា, សញ្ញា, សង្ខារ, វិញ្ញាណ លោកហៅថា **នាមធម៌** ព្រោះជាធម្មជាតិតែង ឱនទៅ ទេជ្រទៅ រេទៅកាន់អារម្មណ៍តាមទ្វារ៦ នៅពេលដែលអារម្មណ៍មក ប្រាកដ ដល់ទ្វារទាំងនោះ ។

រូប មានន័យ ធម្មជាតិដែលបែកធ្លាយ មានកិរិយាបែកធ្លាយជាលក្ខណៈ បានដល់រូប ក្ខន្ធ ។ រូបក្ខន្ធ មានន័យថា ក្រុមរូប២៨ គឺៈ មហាភូតរូប៤, ឧបាទាយរូប២៤ ។ បណ្ដារូប ទាំង២៨នេះ តែងមានលក្ខណៈផ្សេង ៗ គ្នា មានលក្ខណៈរឹង, រាវ, ក្ដៅ, ល្ហើយ ជាដើម តាមរូបមួយ ៗ ។ តែបើពោលពីលក្ខណៈរួមវិញ មានត្រឹមតែមួយ គឺកិរិយាបែកធ្លាយជា

លក្ខណៈ ព្រោះថារូបទាំង២៨នោះ បើទុកជាមានលក្ខណៈផ្សេងគ្នាយ៉ាងណា ក៏ដោយក៏គង់ត្រូវវិនាស ឬបែកធ្លាយដូចគ្នាទាំងអស់ដែរ ទើបពោលថា រូបក្ខន្ធនេះ ជា **រូបធម៌** ។

ទ្វារ ៦

ទ្វារ មានន័យថា វត្ថុឬសន្ទះ ជាគ្រឿងបិទ គឺថាសង្រួមដោយវត្ថុនោះ (បសាទ រូប) ដូច្នេះវត្ថុនោះហៅថា ទ្វារ ។ ទ្វារនោះមាន៦ គឺៈ

១- ចក្ខុទ្វារ ទ្វារភ្នែក សំដៅយកបសាទរូប ដែលសម្រាប់សម្រេចកិច្ចក្នុងការឃើញនូវរូប នៅពេលដែលរូបមកប្រាកដដល់ទ្វារភ្នែក ។

២- សោតទ្វារ ទ្វារត្រចៀក សំដៅយកបសាទរូប ដែលសម្រាប់សម្រេចកិច្ច

ក្នុងការស្តាប់ នៅពេលដែលសម្លេងមកប្រាកដដល់ទ្វារត្រចៀក ។

៣- ឃានទ្វារ ទ្វារច្រមុះ សំដៅយកបសាទរូប ដែលសម្រាប់សម្រេចកិច្ចក្នុងការធុំក្លិន នៅពេលដែលក្លិនមកប្រាកដដល់ទ្វារច្រមុះ ។

៤- ជិវ្ហាទ្វារ ទ្វារអណ្តាត សំដៅយកបសាទរូប ដែលសម្រាប់សម្រេចកិច្ចក្នុងការដឹងរសជាតិ នៅពេលដែលរសជាតិមកប្រាកដដល់ទ្វារអណ្តាត ។

៥- កាយទ្វារ ទ្វារកាយ សំដៅយកបសាទរូប ដែលសម្រាប់សម្រេចកិច្ចក្នុងការដឹងនូវវត្ថុ នៅពេលដែលវត្ថុមកប៉ះផ្ទប់នឹងទ្វារកាយ ។

៦- មនោទ្វារ ទ្វារចិត្ត សំដៅយកភវង្គ មានបាលីថាៈ មនោទ្វារំ បន ភវង្គន្តិ វុច្ចតិ មានន័យថា ភវង្គ ហ្នឹងឯងគឺលោកហៅថា មនោទ្វារ ។

អារម្មណ៍ ៦

អារម្មណៈ មានន័យថា ធម្មជាតិដែលចូលមក ហើយធ្វើចិត្តនិងចេត សិកឲ្យ តោង ជាប់ ឬធ្វើចិត្តនិងចេតសិកឲ្យត្រេកអរ ក្នុងធម្មជាតិនោះ ហៅថា**អារម្មណ៍** ។

អារម្មណ៍មាន៦គឺៈ

១- រូបារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺរូប មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងចក្ខុបសាទជាលក្ខណៈ បានដល់វណ្ណរូប មានពណ៌ខៀវ លឿង ក្រហម ស ជាដើម ។

២- សទ្ទារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺសម្លេង មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងសោតបសាទ ជាលក្ខណៈបានដល់សម្លេងស្គរ ពិណ ប៉ី ជាដើម ។

៣- គន្ធារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺក្លិន មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងឃានបសាទជាលក្ខណៈ បានដល់ក្លិនផ្កាឧប្បល ផ្កាម្លិះ ជាដើម ។

៤- រសារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺរសជាតិ មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងជិវ្ហាបសាទ ជាលក្ខណៈ បានដល់រសជាតិនៃ ដើម ផ្លែ មើមឈើជាដើម ។

៥- ផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺវត្ថុ ដែលប៉ះខ្ទប់នឹងកាយ បានដល់ធាតុ៣ គឺៈ -បឋវីធាតុ ធាតុដីមានលក្ខណៈរឹង, -តេជោធាតុ ធាតុភ្លើង មានលក្ខណៈក្តៅ, -វាយោធាតុ ធាតុខ្យល់ មានលក្ខណៈល្ហើយ ៗ ។

៦- ធម្មារម្មណ៍ អារម្មណ៍គឺធម៌ មានលក្ខណៈផ្សេង ៗ គ្នាតាមសភាពធម៌នោះ បានដល់ធម៌៦គឺ បសាទរូប១, សុខុមរូប១, ចិត្ត១, ចេតសិក១, និព្វាន១, វិញ្ញត្តិ១ ។

- **រូប** នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមទ្វារ២ គឺចក្ខុទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

- **សម្លេង** នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមទ្វារ២ គឺសោតទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

- **ក្លិន** នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមទ្វារ២ គឺឃានទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

- **រស** នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមទ្វារ២ គឺជិវ្ហាទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

- **រឹង ក្តៅ ល្មើយ** នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាម ទ្វារ ២ គឺ កាយទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

- **ធម្មា** គឺក្រុមធម៌ មានបសាទរូប និងសុខុមរូប ជាដើម នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារតែម្យ៉ាង ។

សេចក្តីអធិប្បាយថាៈ

កាលដែលរូបារម្មណ៍មកប្រាកដដល់ចក្ខុទ្វារហើយ រូបនោះក៏បានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមចក្ខុទ្វារ ហើយក៏រលត់ទៅ ។ បន្ទាប់មកក៏ បានមកជាអារម្មណ៍ដល់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារថែមទៀត ព្រោះ ហេតុដូច្នេះទើប

ពោលថា រូបនឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើត តាមទ្វារ២ គឺ បក្ខុទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

កាលដែលសទ្ទារម្មណ៍ មកប្រាកដដល់សោតទ្វារហើយ រូបនោះក៏បានមកជាអារម្មណ៍ របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមសោតទ្វារ ហើយក៏រលត់ទៅ ។ បន្ទាប់មកក៏ បានមក ជាអារម្មណ៍ដល់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារថែមទៀត ព្រោះហេតុដូច្នេះទើប ពោលថា សម្លេងនឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែល កើតតាមទ្វារ២ គឺ សោតទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

កាលដែលគន្ធារម្មណ៍ មកប្រាកដដល់ឃានទ្វារហើយ រូបនោះក៏បានមកជាអារម្មណ៍ របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមឃានទ្វារ ហើយក៏រលត់ទៅ ។ បន្ទាប់មកក៏ បានមកជា អារម្មណ៍ដល់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារថែមទៀត ព្រោះ ហេតុដូច្នេះទើប ពោលថា ក្លិននឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើត តាមទ្វារ២ គឺ ឃាន ទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

កាលដែលរសារម្មណ៍ មកប្រាកដដល់ជិវ្ហាទ្វារហើយ រូបនោះក៏បានមកជាអា រម្មណ៍ របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមជិវ្ហាទ្វារ ហើយក៏រលត់ទៅ ។ បន្ទាប់មកក៏ បានមកជា អារម្មណ៍ដល់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារថែមទៀត ព្រោះ ហេតុដូច្នេះទើប ពោលថា រសជាតិនឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើត តាមទ្វារ២ គឺ ជិវ្ហាទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

កាលដែលផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ មកប្រាកដដល់កាយទ្វារហើយ ផោដ្ឋព្វៈនោះក៏បាន មកជា អារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមកាយទ្វារ ហើយក៏រលត់ទៅ ។ បន្ទាប់មកក៏ បានមកជាអារម្មណ៍ដល់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារ ថែមទៀត ព្រោះហេតុ

ដូច្នេះទើបពោលថា ផោដ្ឋព្វៈនឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្ត និង ចេតសិក ដែលកើតតាមទ្វារ២ គឺ កាយទ្វារ១, មនោទ្វារ១ ។

រីឯធម៌ មានបសាទរូបនិងសុខុមរូបជាដើម កាលដែលប្រាកដដល់មនោទ្វារហើយ ក៏បានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារតែម៉្យាងហើយក៏រលត់ទៅ ព្រោះហេតុដូច្នេះទើបពោលថា ធម៌នឹងមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារតែម៉្យាង ។

ចិត្ត និង ចេតសិក ដែលកើតតាមបញ្ចទ្វារ អាចទទួលកាន់យកអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នមួយៗ តាមទ្វាររៀងៗ ខ្លួនមិនអាចកាន់យកនូវអារម្មណ៍ក្នុងអតីតៈនិងអនាគតបានឡើយ ។

ឯចិត្ត និង ចេតសិក ដែលកើតតាមមនោទ្វារ អាចកាន់យកនូវអារម្មណ៍៦ ក្នុងអតីតៈ បច្ចុប្បន្ន និងអនាគតបានទាំងអស់ ។

កំណត់ដឹងនូវនាមនិងរូប

ក្នុងការចំរើនវិបស្សនាថ្នាក់ដំបូង ដើម្បីបំពេញនូវសេចក្ដីត្រូវការនៃព្រះយោគាវចរ ដែលជាអាទិកម្មិកបុគ្គល សូមលើកយករូបបរមត្ថ និងនាមបរមត្ថ ខ្លះៗ មកបកស្រាយរៀបរៀង ទុកជាក្បួនប្រតិបត្តិក្នុងការហាត់ពត់ អប់រំចិត្តក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា នេះ។

រូបធម៌ទាំងអស់ មានចំនួន២៨ គឺមហាភូតរូប៤ និង ឧបាទាយរូប២៤ តែក្នុងទីនេះ សូមលើកយកតែរូបចំនួន៩ មកតាំងទុកជាអារម្មណ៍ របស់បញ្ញានៃព្រះយោគាវចរដែលជាអាទិកម្មិកបុគ្គលដូចតទៅ៖

រូប៩នោះគឺៈ បឋវីធាតុ១, អាបោធាតុ១, តេជាធាតុ១, វាយោធាតុ១, វណ្ណៈ១, គន្ធៈ១, រសៈ១, ឱជៈ១ (រូប៨នេះហៅថា សុទ្ធដ្ឋករូប) និង សទ្ទៈ១ ។

- **បឋវីធាតុ** ធាតុដី មានលក្ខណៈរឹង
- **អាបោធាតុ** ធាតុទឹក មានលក្ខណៈជ្រាបសើម
- **តេជោធាតុ** ធាតុភ្លើង មានលក្ខណៈក្តៅ
- **វាយោធាតុ** ធាតុខ្យល់ មានលក្ខណៈល្ហើយ ៗ
- **វណ្ណៈ** គឺរូបពណ៌ មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងចក្ខុបសាទជាលក្ខណៈ
- **សទ្ទៈ** គឺសម្លេង មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងសោតបសាទជាលក្ខណៈ
- **គន្ធៈ** គឺក្លិន មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងឃានបសាទជាលក្ខណៈ
- **រសៈ** គឺរសជាតិ មានកិរិយាប៉ះខ្ទប់នឹងជីវ្ហាបសាទជាលក្ខណៈ
- **ឱជៈ** គឺឱជា សំដៅយកឱជារសដែលសម្រាប់ចិញ្ចឹមសរីរៈរាងកាយ សត្វឲ្យមានជីវិត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោក, ឱជៈនេះផ្សព្វផ្សាយទៅពេញរាងកាយសត្វទាំងមូល មានឱជៈជាលក្ខណៈ ។

វណ្ណរូប នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមចក្ខុទ្វារនិងមនោទ្វារ ។

សទ្ទរូប នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមសោត ទ្វារនិងមនោទ្វារ ។

គន្ធរូប នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមឃានទ្វារនិងមនោទ្វារ ។

រសរូប នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើតតាមជីវ្ហាទ្វារ

និងមនោទ្វារ ។

បឋវីធាតុ, តេជោធាតុ, វាយោធាតុ នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្ត និងចេតសិក ដែលកើតតាមកាយទ្វារនិងមនោទ្វារ ។

អាបោធាតុ, ឱជរូប នឹងបានមកជាអារម្មណ៍របស់ចិត្តនិងចេតសិក ដែលកើត តាមមនោទ្វារតែម៉្យាង ព្រោះរូបទាំងនេះជារូបល្អិត ចិត្តនិងចេតសិកតាមបញ្ចទ្វារ មិនអាចឃើញបាន ។

នាមធម៌ មានច្រើនបែបយ៉ាង តែសូមលើកតែត្រឹម៥ មកទុកជាអារម្មណ៍របស់វិបស្សនា ។ នាមធម៌៥នោះគឺ ផស្សៈ១, វេទនា១, សញ្ញា១, ចេតនា១, ចិត្ត១ ។

- **ផស្សៈ** ធម្មជាតិប៉ះនូវអារម្មណ៍ មានកិរិយាប៉ះនូវអារម្មណ៍ជាលក្ខណៈ
- **វេទនា** ធម្មជាតិសោយនូវអារម្មណ៍ មានកិរិយាសោយនូវអារម្មណ៍ជាលក្ខណៈ
- **សញ្ញា** ធម្មជាតិចាំនូវអារម្មណ៍ មានកិរិយាចាំនូវអារម្មណ៍ជាលក្ខណៈ
-**ចេតនា** ធម្មជាតិគិតនូវអារម្មណ៍ មានភាពគិត ឬចាត់ចែង ឬភាពសន្សំជា លក្ខណៈ
- **ចិត្ត** គឺវិញ្ញាណ គឺធម្មជាតិដឹងច្បាស់នូវអារម្មណ៍ មានកិរិយាដឹងច្បាស់ជាលក្ខណៈ ។

ក្រុមធម៌ទាំង៥នេះ លោកហៅថា នាមធម៌ តែងកើតឡើងតាមទ្វារទាំង៦ មានចក្ខុទ្វារជាដើម កាន់យកអារម្មណ៍៦ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម ក្នុងសម័យដែលប្រាជ្ញា របស់ព្រះយោគីបានកំណត់ដឹងនូវលក្ខណៈនៃសភាវៈធម៌ មានរូបជាដើម ដែលមកប្រាកដដល់ទ្វារ មានចក្ខុទ្វារជាដើម ។

កំណត់ដឹងនូវបច្ច័យរបស់នាមរូប

ពេទ្យអ្នកឈ្លាសវៃ ឃើញនូវរោគអ្នកជម្ងឺ ក៏ស្វែងរកនូវសមុដ្ឋាននៃរោគនោះ យ៉ាងណា បុរសអ្នកប្រកបដោយសេចក្ដីករុណា ឃើញទារកដ៏ក្មេងខ្ចីកំពុងដេកផ្ងារ ក្នុងព្រៃស្មសាន ហើយក៏ធ្វើការពិចារណាថា តើមាតាបិតារបស់ទារកនេះមួយណាហ្ន៎យ៉ាងណា ព្រះយោគី កាលបើកំណត់ដឹងនូវនាមរូបហើយ ក៏ពិចារណារកហេតុបច្ច័យរបស់នាមរូបនោះ ក៏យ៉ាង នោះដូចគ្នា ។ ការពិចារណារកនូវហេតុបច្ច័យរបស់នាមរូបក្នុងវិបស្សនានេះ ព្រះយោគី ត្រូវពិចារណារកហេតុបច្ច័យរបស់រូបកាយជាមុនសិន ទើបពិចារណារកហេតុបច្ច័យរបស់ នាមកាយជាខាងក្រោយ ។

ហេតុបច្ច័យរបស់រូបកាយមាន៥គឺ អវិជ្ជា១, តណ្ហា១, ឧបាទាន១, កម្ម១, អាហារ១ ។

- **អវិជ្ជា** សេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅ
- **តណ្ហា** សេចក្ដីប្រាថ្នា សេចក្ដីតក់ស្លុតក្នុងអារម្មណ៍
- **ឧបាទាន** សេចក្ដីប្រកាន់មាំក្នុងអារម្មណ៍
- **កម្ម** អំពើល្អ និងអំពើអាក្រក់
- **អាហារ** កវឡីង្ការាហារ បានដល់ដុំបាយ ទឹក នំ ចំណី ជាដើម ដែលបុគ្គលបរិភោគ លេបចូលទៅកន្លងបំពង់ក ។

សេចក្ដីកត់ចំណាំៈ

បុគ្គលម្នាក់ ៗ កើតឡើងមានៈ **ខន្ធ៥** ខន្ធ៥នោះគឺ រូប១, វេទនា១, សញ្ញា១, សង្ខារ១, វិញ្ញាណ១ ។ **អាយតនៈ១២** វិញ្ញាណ៦ (អាយតនៈក្នុង) និង អារម្មណ៍៦ (អាយតនៈក្រៅ) ។

ចំលងចេញពី
www.visuddhi7.com
កែប្រែតាមកុំព្យូទ័រដោយ
ខ្ញុំបាទ ស្រុង ចាន់ណា